

Radiografierea rapidă a sistemului educațional (RED)

Constatări preliminare și recomandări privind **provocările cheie** din cadrul sistemul educațional al Republicii Moldova

Marie Dorléans, ETF RED expert principal

Eveniment „Inițiative UE de sprijin pentru sectorul , 20 noiembrie 2024

Introducere și Context

Constatări :

Analiza inegalităților

Analiza finanțării

Analiza guvernantei

Domenii pentru recomandări

Introducere (1/2) : Context și obiective

Radiografierea rapidă al sistemului educațional (RED) face parte din **programul regional „SER”** (Sprijin pentru reforme și competențe în educație):

- implementat de Fundația europeană de Formare (ETF) cu sediul în Turin
- la solicitarea și cu finanțarea Comisiei Europene
- vizează 5 țări ale Parteneriatului estic
- perioada de implementare 2024-26, buget 2.5 milioane Euro

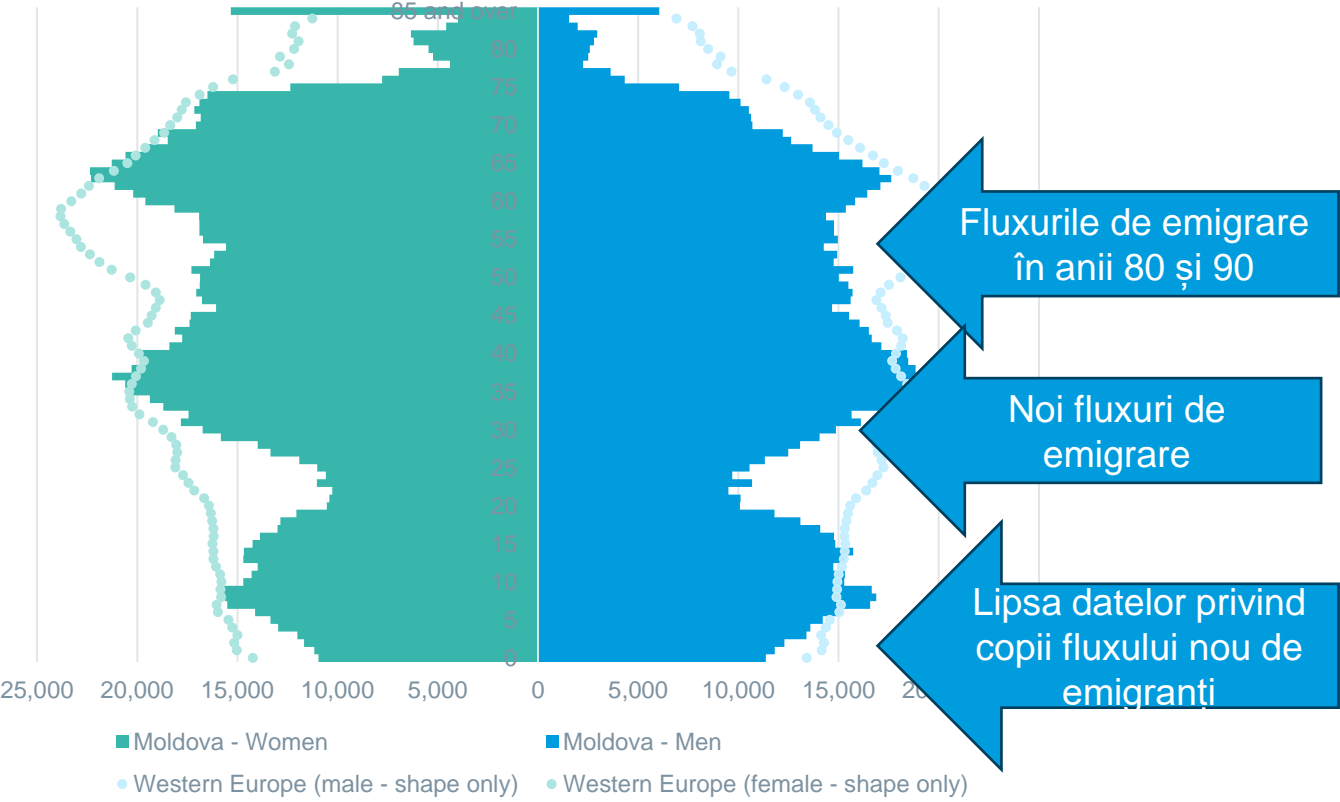
Objective: să identifice **cele mai critice ('red')** provocări din cadrul **ssistemului educațional** din Parteneriatul Estic (Pilon 1, RED), axate pe **Inegalități, Finanțare, Governanță**, și a propune **recomandări** relaționate de:

- **Sprijinirea eforturilor de monitorizare și ajustare/remediere** a strategiei de dezvoltare “Educația 2030”, și informarea măsurilor de reformă
- **Identificarea nevoilor de consolidare a capacității instituționale** (Pilon 2) și probleme de **politică comună** pentru programul de schimb de experiență cu țările Parteneriatului estic și cu statele membre ale UE (Pilon 3),
- **Informarea sprijinului/ asistenței financiare din partea UE și a dialogului politic dintre Moldova și UE (partenerii de dezvoltare)**

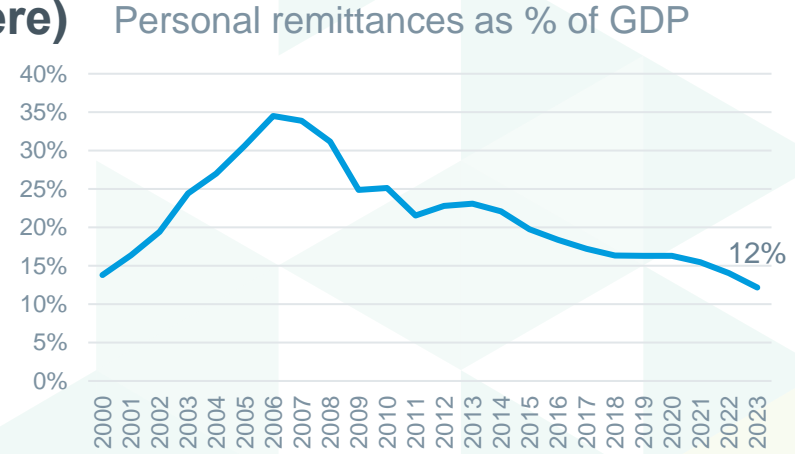
Introducere (2/2) : Metodologia aplicată

- Echipa multidisciplinară de experți, cu sediul principal la Torino (specialiști ETF) și Chișinău (3+1 consultanți)
- Analiza de birou comprehensivă, pentru a colecta **dovezi secundare** (referințe bibliografice semnificative)
- Colectarea și analiza **datelor** de la Biroul Național de Statistică, SIME **Sistemul Informațional de Management în Educație** și surse internaționale de date pentru a colecta sau elabora **dovezi cantitative** suplimentare
- Vizite în teren (**Chișinău, Puhoi, Ialoveni**), interviuri bilaterale (inclusiv cu unii reprezentanți din UTA Gagauzia) și discuții de focus grup (7) pentru a asigura **dovezi calitative**, sugestii de îmbunătățire/recomandări și aplicarea unei abordări participative ca model pentru elaborarea eficientă a politicilor.
- Actori consultanți în cadrul a **7 focus grupuri**:
 - Două discuții de FG cu **35 părinți**
 - O discuție de FG cu **11** reprezentanți a **Serviciilor de Asistență Psihopedagogică**
 - Două discuții de FG cu **14** reprezentanți ai **Direcțiilor educație**
 - O discuție de FG cu **8 directori de școală**
 - O discuție de FG cu **8 mediatori comunitari**
- **Constatările** au fost grupate în jurul a trei domenii: **Inegalități, Finanțare, Guvernanță**, reflectate în **recomandări** (elaborate în comun) relaționate pe cât posibil de strategia actuală educație.

Contextul de politici educaționale - Demografie

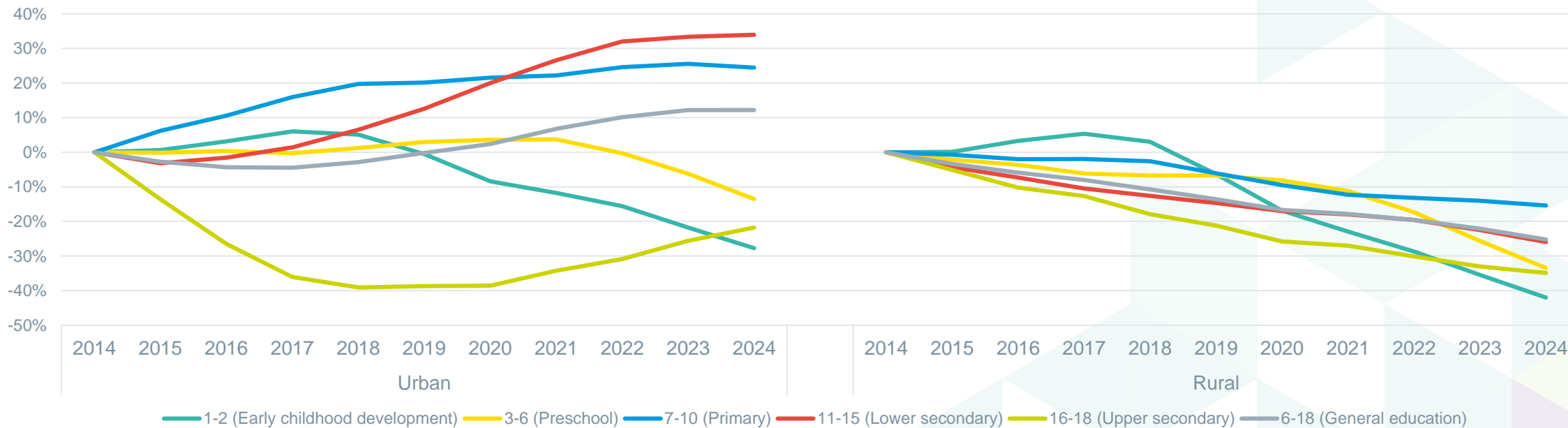
- 3 scăderi marcante în piramida populației
- Avantaje ale emigrației: Remitențe =12% din PIB (dar în scădere)

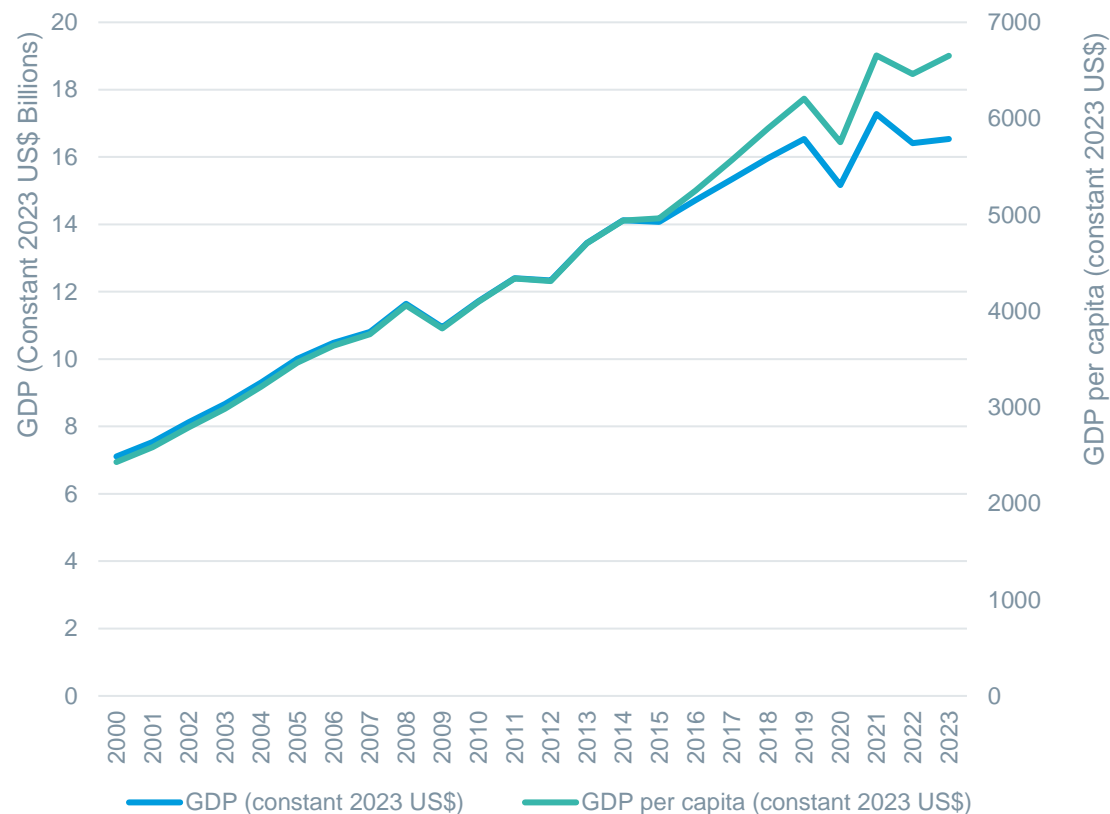
- Consecințele emigrării:
 - Creșterea ratei de dependență a tinerilor
 - Pierderea forței de muncă și a tinerilor calificați

Contextul politicii educaționale - Demografie

- Populația rămâne în majoritate rurală (56%)
- Populația rurală a descrescut de la 21% în 10 ani (populația rurală doar 7%).
- Toate grupele de vârstă școlară sunt în scădere în zonele rurale.
- În zonele urbane, de la 0-5 ani este în declin, dar alte grupuri de vârstă sunt în creștere.

Contextul politicii educaționale - Economie

- **Venit mediu superior din 2020**
- **Reducerea PIB-ului în 2022 și cvasi-stagnare în 2023**
- **PIB pe cap de locuitor: 6651 dolari SUA în 2023**
- **Rata sărăciei : 14% (rata sărăciei la \$6.85 per zi) (2017 PPP))**
- **(Pragul sărăciei pentru țările cu venituri medii și mari)**

Introducere și Context

Constatări :

Analiza inegalităților

Analiza finanțării

Analiza guvernantei

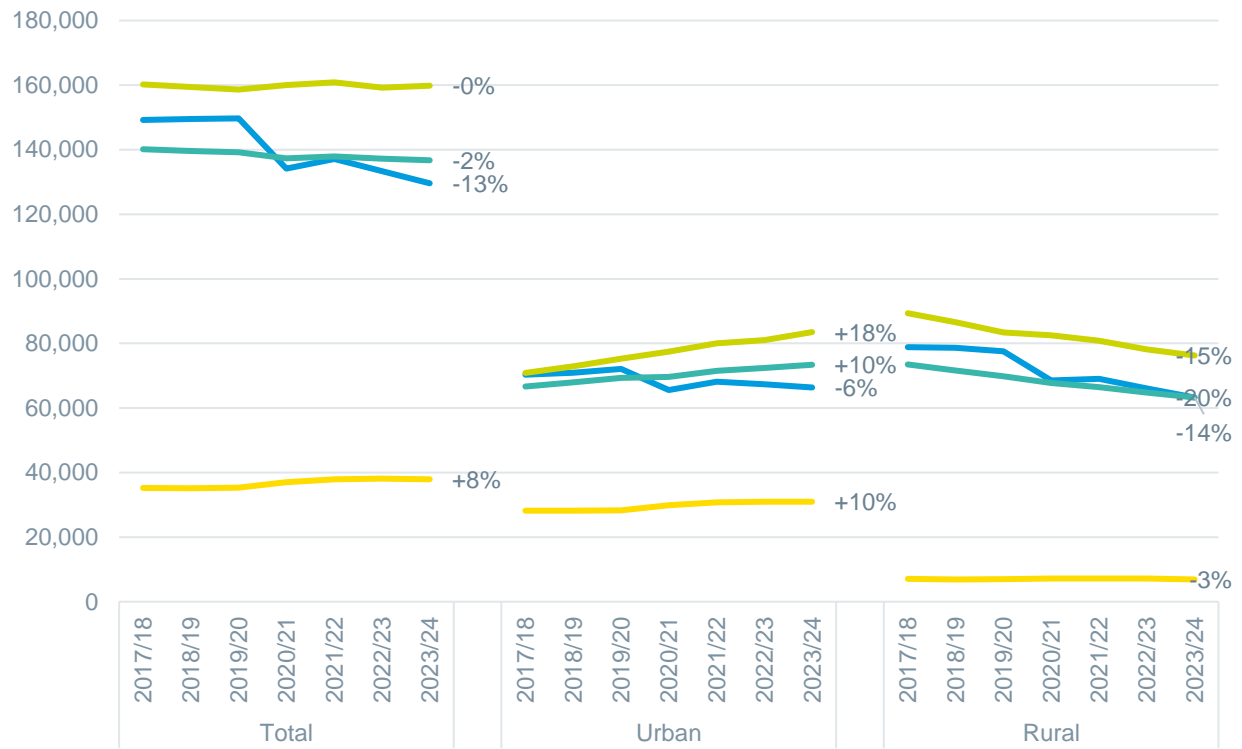
Domenii pentru recomandări

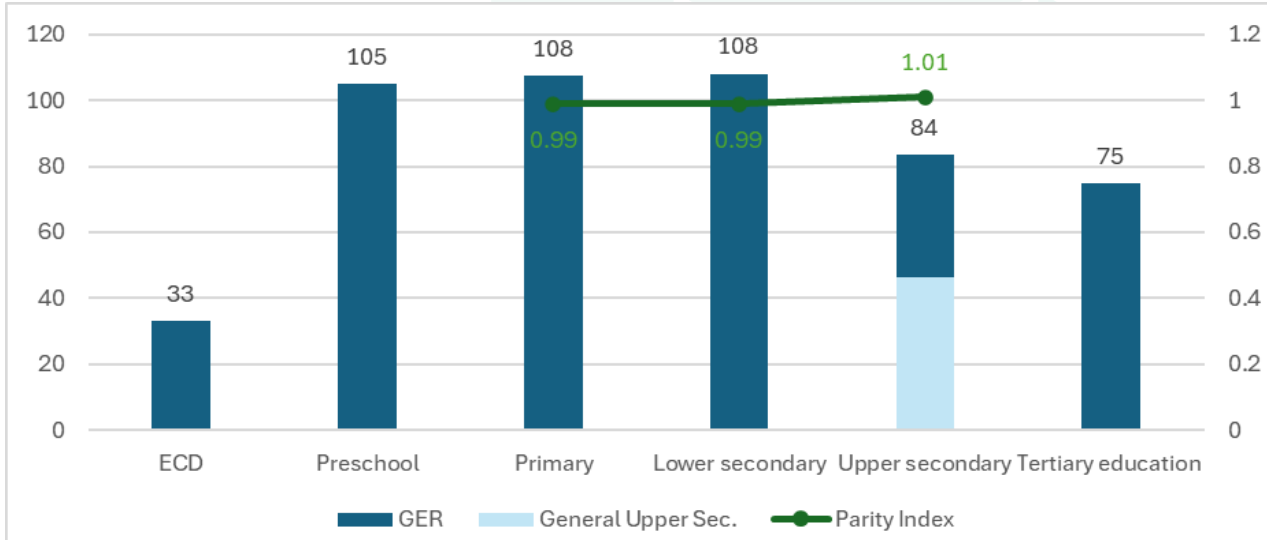
Privire de ansablu a sistemului educațional din Republica Moldova

(axată pe date)

(aspecte generale până a prezenta inegalitățile)

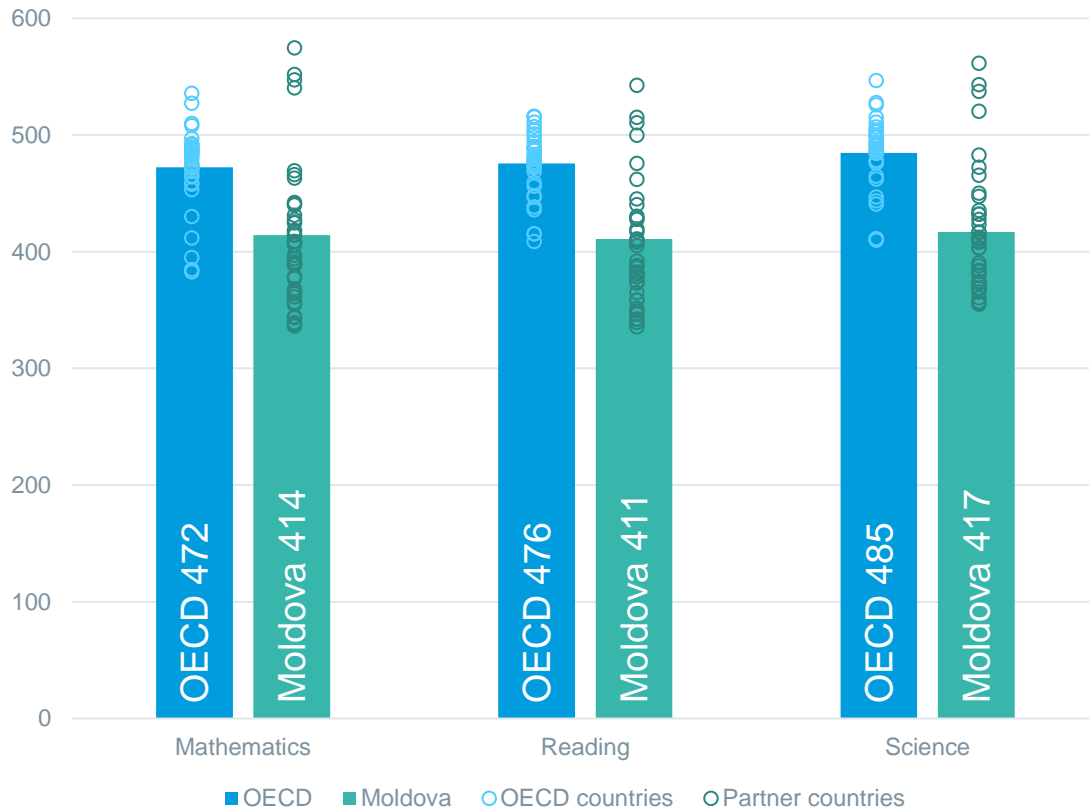
- Rata de cuprindere a crescut doar în regiunile urbane (educație preșcolară)
- Rata de cuprindere stabilă în învățământul primar și gimnaziu
- Descreșterea ratei de cuprindere în educația preșcolară
- Creșterea ratei de cuprindere în liceu (GER +11pp (UIS))
- Rata de cuprindere în licee în funcție de localități nu sunt fiabile, deoarece elevii care locuiesc în localitățile rurale merg la licee în orașe
- Paritatea de gen în învățământul general, învățământul superior: 59%femei, cei mai mulți studenți)

Source: SIME

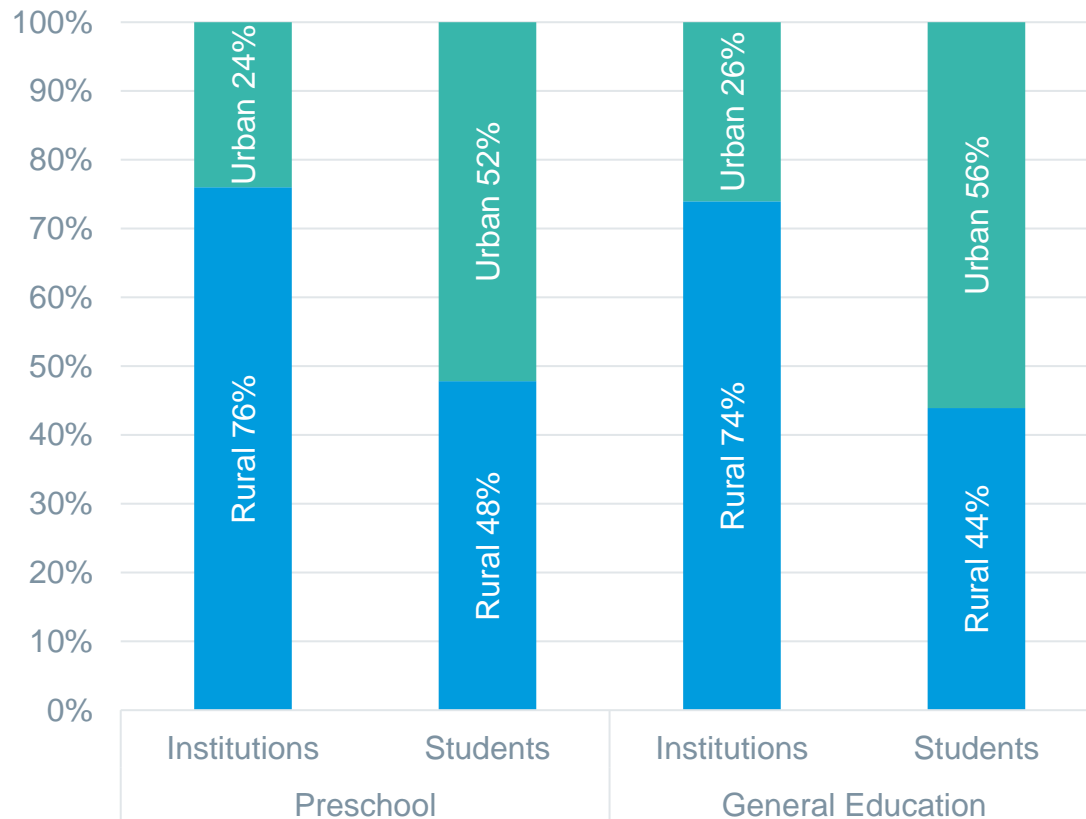
O privire de ansablu a sistemul educațional din Moldova (axată pe date)

- 2022 Rezultate PISA mai mici decât media OCDE la toate disciplinele
- Diferența **dintre cele mai bune performanțe și cele mai slabe performanțe** s-a redus comparativ cu 2018 (la Matematică, cei cu performanțe mai slabe au devenit mai puternici, în timp ce cei cu performanțe mai bune au devenit mai slabi)
- Diferența de scor dintre **cei mai avantajați și cei mai dezavantajați** este mai mică decât în țările OSDE

Analiza inegalităților

Urban – Rural: marea discrepanță

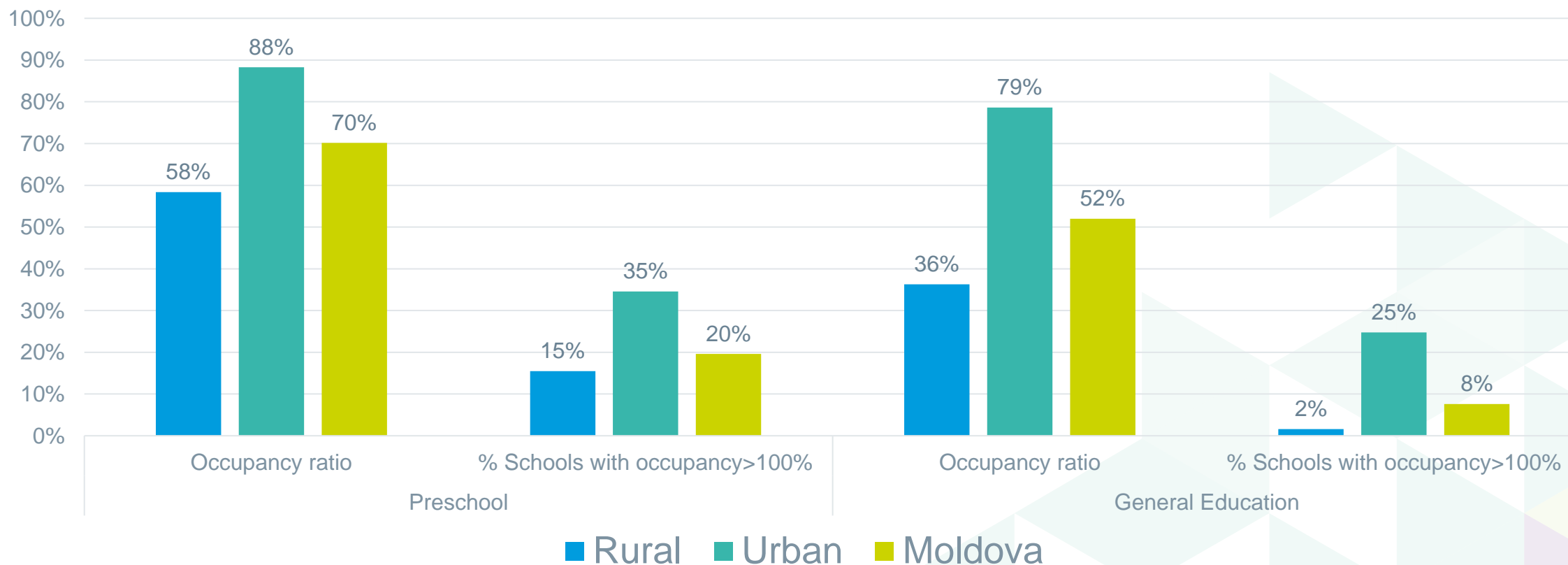

Source: SIME

- Majoritatea instituțiilor preșcolare (78%) și instituțiilor de învățământ general (74%) se află în zonele rurale, și reprezintă mai puțin de jumătate din numărul total al elevilor din țară
- Școlile rurale sunt mici : 25% au mai puțini de 100 elevi (8% mai puțin decât 50)
- 90% din școlile rurale au mai puțin de 300 de elevi, în timp ce 70% din școlile urbane au mai mult de 300 de elevi (și 50% mai mult de 500)

Analiza inegalității

Urban - Rural: marea discrepanță

- Capacitatea de utilizare a edificiilor școlare : în zona rurală (36% învățământ general)
- Capacitatea de utilizare a edificiilor școlare : în zona urbană (88% educație preșcolară, 25% din școli utilizează peste 100%)

Analiza inegalităților

Urban – Rural: marea discrepanță

- **Consecințele a școlilor mici în zonele rurale:**
 - Probleme de eficiență, în special în instituțiile de învățământ secundar general (subutilizarea cadrelor didactice)
 - Disponibilitate mai scăzută a resurselor pentru materialele de învățare, modernizarea echipamentelor/infrastructurii...(Conform feedback-ului directorilor școlii - supus unei analize suplimentare)
 - Învățământul simultan
 - Predarea în afara specializării
- **Consecințele high occupancy in urban areas:**
 - Timp lung de așteptare (preșcolar)
 - Clase mari : 26 (în comparație cu 17 în localități rurale)
 - **63% din licee și 82% din clasele 10-12 elevi sunt în localitățile urbane**

Analiza inegalităților

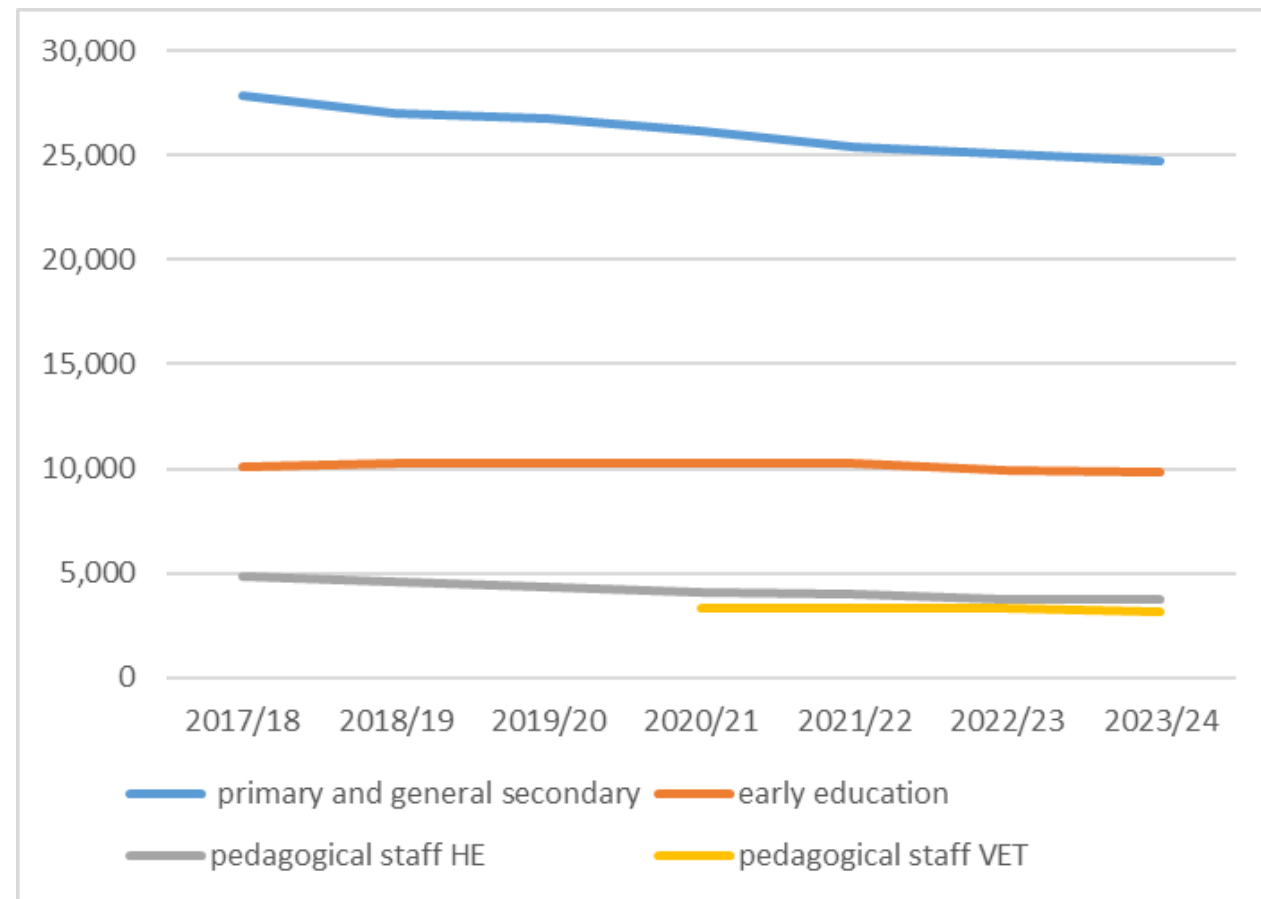
Provocările curente și de perspectivă relaționate de cadre didactice /lipsa cadrelor didactice

- Numărul profesorilor din învățământul primar și secundar este în scădere, necătând la faptul că numărului elevilor este stabil.

* Îngrijorătoare sunt schimbările relaționate de **structura vârstei** in 10 ani: 14.7% la 21.7% peste 60 ani, 13% to 7.7% sub 30 ani

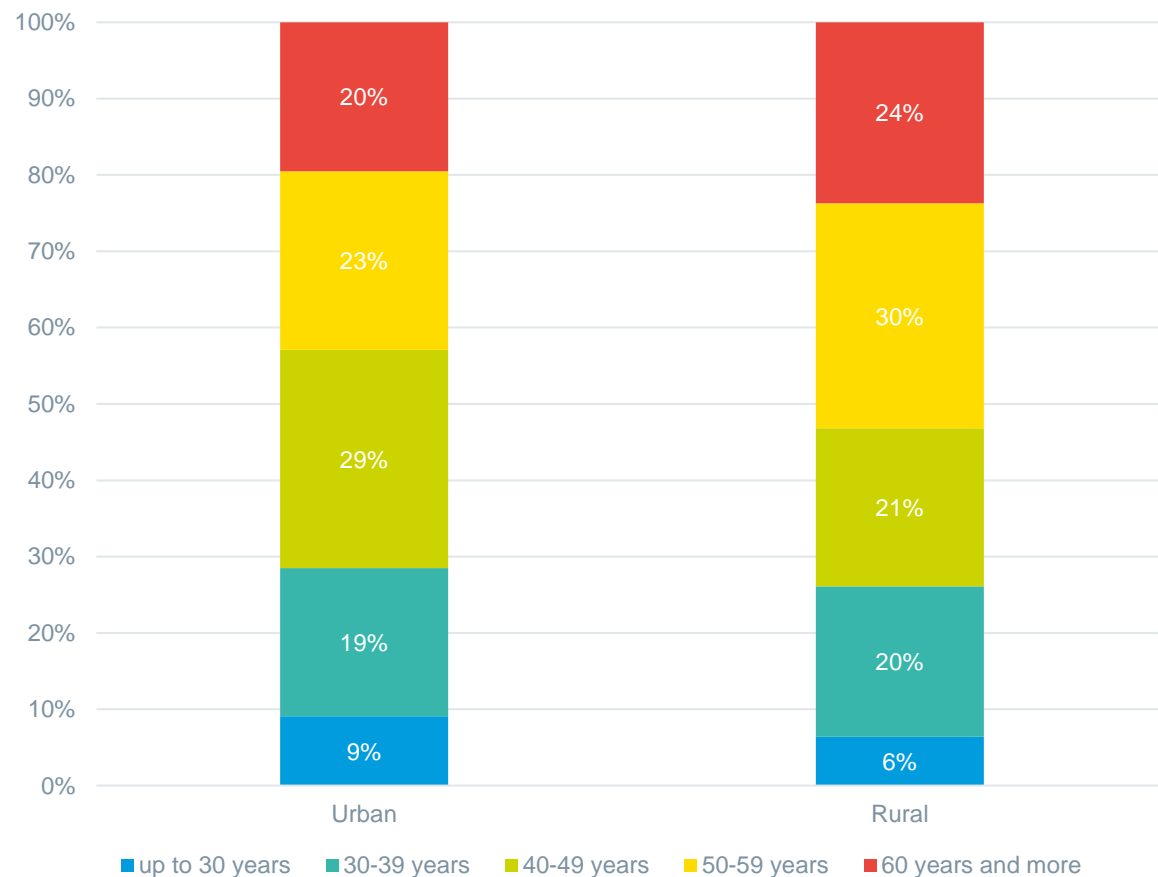
* **Tineri profesori este dificil de a angaja:**

- În 2022, 1.345 de posturi didactice vacante față de 611 persoane, indicând o acoperire de doar 45% %
- Majorarea doar a salariilor nu este suficientă: salariu mediu cadru didactic la începutul carierei + 34% 2023 vs 2021
- A evalua impactul noilor stimulente

Analiza inegalităților

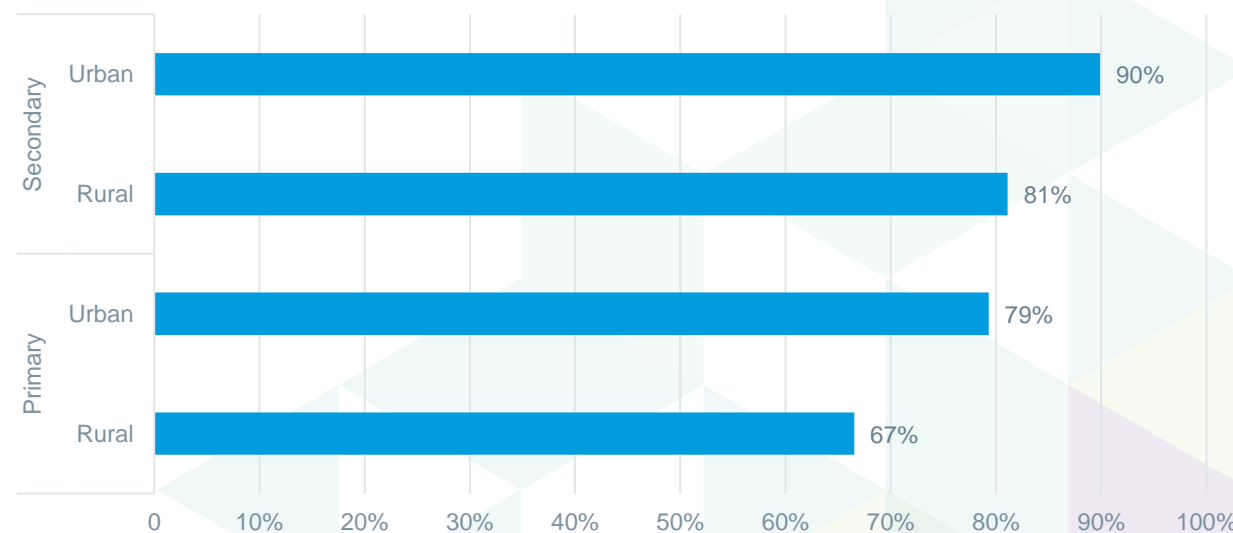
Provocarea cadrului didactic... combinate cu diferența rural –urban

Disponibilitatea cadrelor didactice :

- 54% dintre profesorii de învățământ general din mediul rural au cel puțin 50 de ani (urban: 43%)
- **O treime dintre profesorii din școlile rurale primare nu dețin o diplomă de studii superioare de licență**

% teachers with bachelor's degree of more

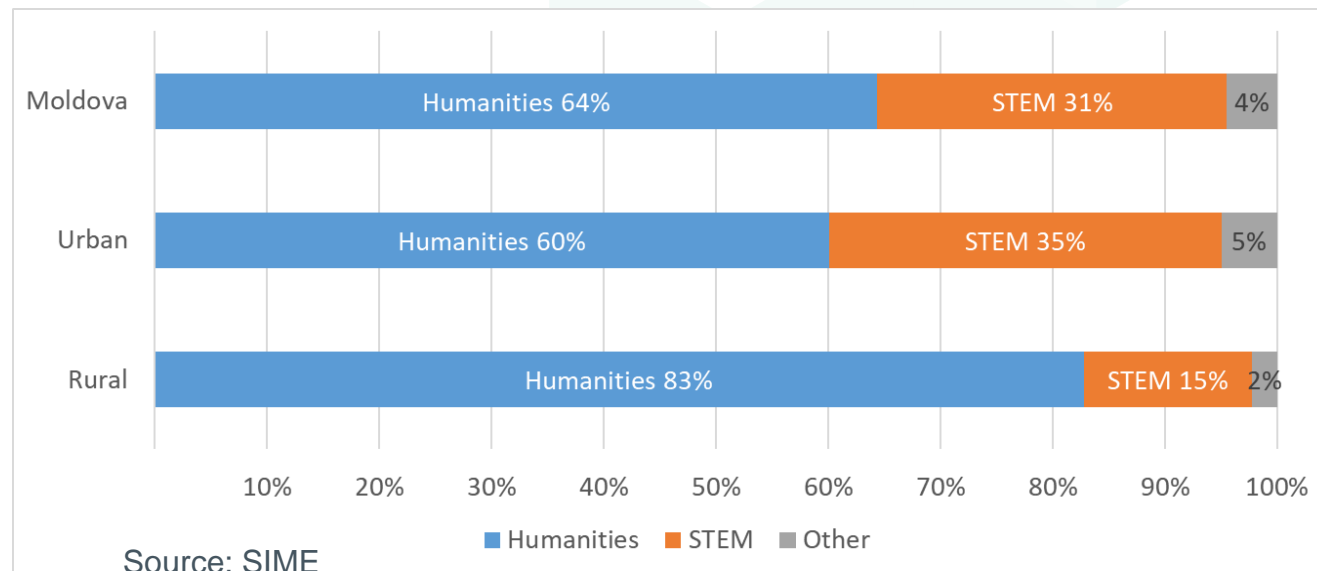
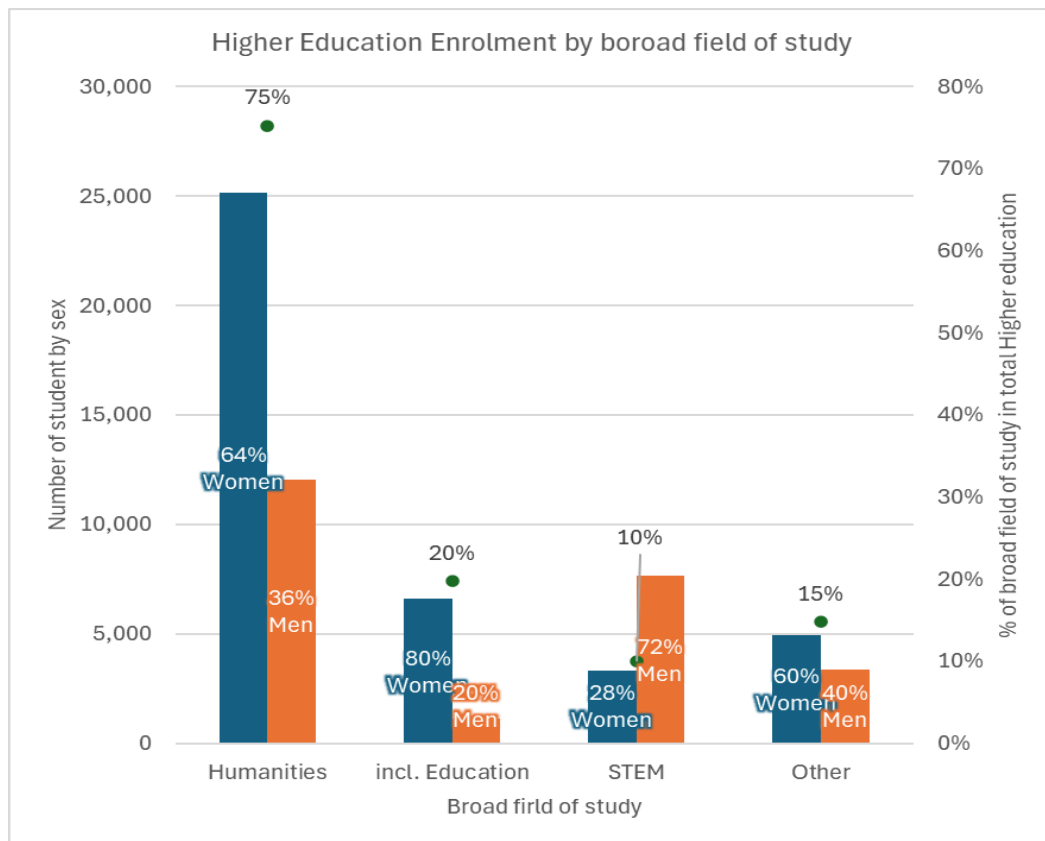

Source: SIME

Analiza inegalităților

Dezechilibrul subiectelor în învățământul superior (și secundar superior) (și învățământul secundar)

- **59%** din învățământul superior sunt femei
- **75%** din studenți sunt în domeniul umanitar
- **Doar 10%** din studiază **STEM**, crucial pentru dezvoltarea economică și pentru a evita cercul vicios al lipsei de profesori STEM
- **Selectarea studiilor umanitare începe în liceu: 83%** din zonele rurale aleg profilul umanist la BAC

Source: SIME

Analiza inegalităților

Copiii vulnerabili

1. Copiii separați de părinți

- **Tendință ascendentă** : de la aproximativ 12.500 de copii în 2017 la peste 15.000 de copii în 2023.

2. Copiii de etnie romă

- **Problema în date**
- În ansamblu, rata de cuprindere mult mai mică în învățământul general (72%) (MEC, 2023) comparat la 50% în 2018 (UNICEF) și abandon mai mare a copiilor de etnie romă, în special a fetelor

3. Copiii cu dizabilități

- Numărul copiilor cu dizabilități **in instituțiile de educație timpurie** s-a micșorat de la 993 în 2019 **to 722 în 2021**.

4. Copiii în sistemul rezidențial

- **676 copii** în cadrul sistemului rezidențial, incluzând:
- **200 copii** (86 fete and 114 băieți) rămași fără îngrijirea părintească

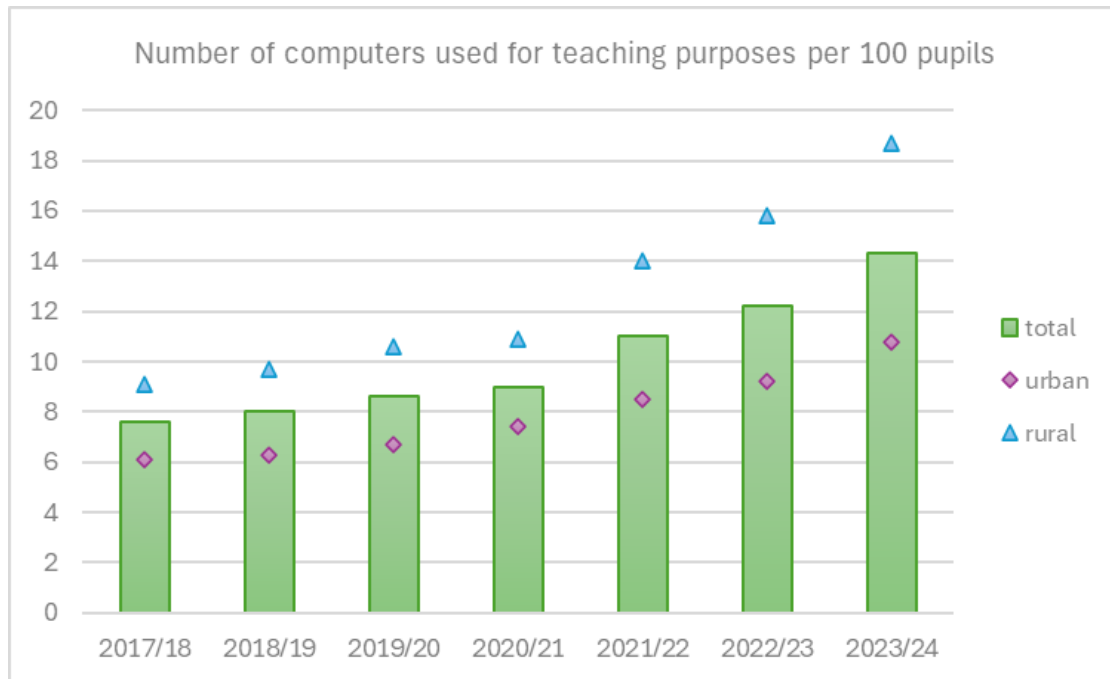
5. Copii refugiați și migranți

- 52,451 copiii refugiați în Moldova
- 30,600 copiii nu au statut de protecție temporară
- Doar 2.361 de copii refugiați (1.193 fete și 1.168 băieți) din Moldova sunt înscriși în învățământul formal până în septembrie 2024, inclusiv 735 în grădinițe.
- 54% dintre gospodăriile ucrainene chestionate (MSNA 2024) au raportat că copiii lor continuau să participe la educația online în anul școlar 2022/2023, în special la nivelul liceal.
- 56% dintre copiii din gospodăriile de refugiați intervievate în MSNA (între 2 și 6 ani) nu au frecventat nicio grădiniță în Moldova în anul 2022/2023.
- Din 2022, peste 1.000 de copii ucraineni neînsoțiți și separați (USAC) au fost identificați în Moldova și asistați, inclusiv prin îngrijire alternativă la nivel comunitar.

Inegalitățile și digitalizarea

Date și indicatori de bază

- Echipamentul aproape s-a dublat în 7 ani
 - Raport computer/elev: 0,15
 - Computer cu acces la internet/toate computerele: 90%
 - Calculator cu scop didactic/profesor: 1,84
- ... dar medii puțin semnificative

Întrebări / Probleme

- Lipsa de date privind abilitățile de digitalizare ale profesorilor și studenților (sau tinerilor deopotrivă) ?
- Acces gratuit la sălile de calculatoare ?
- Ponderea timpului de predare digital?
- Calculatoare pentru profesori și studenți

Introduction and Context

Findings :

Inequality analysis

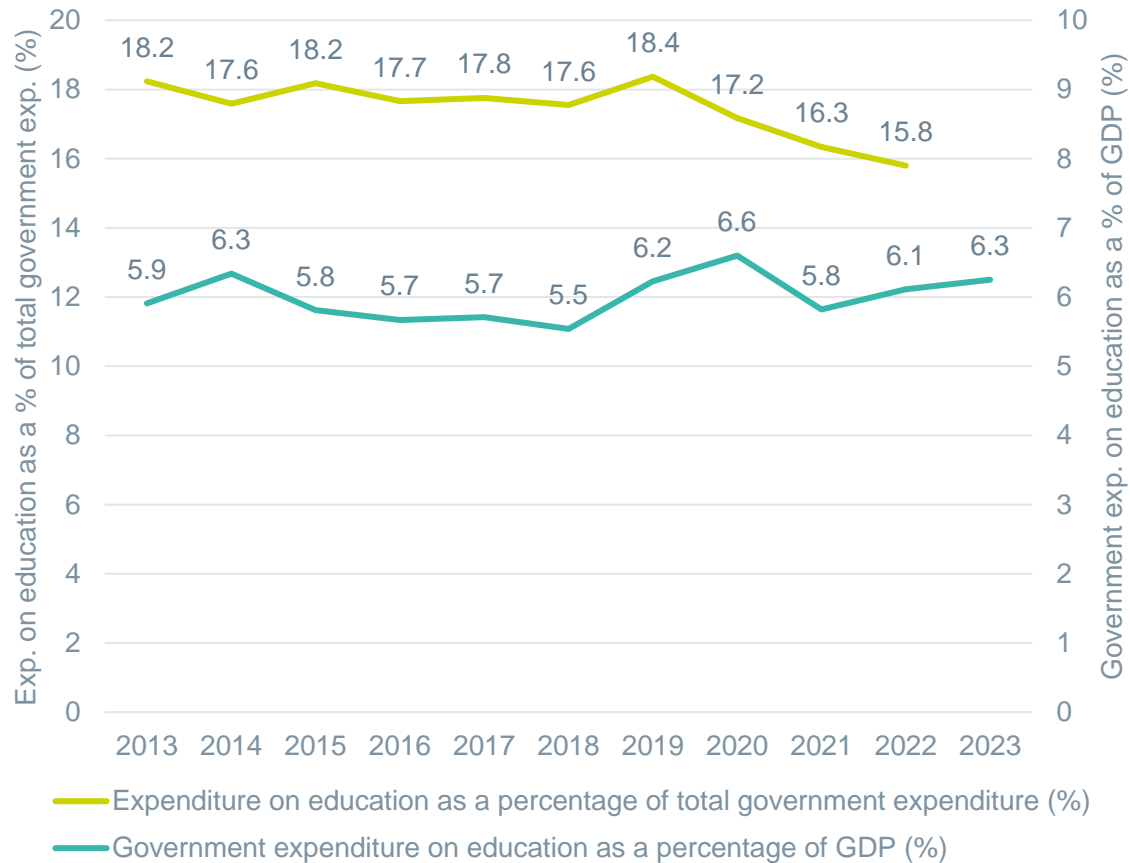
Financing analysis

Governance analysis

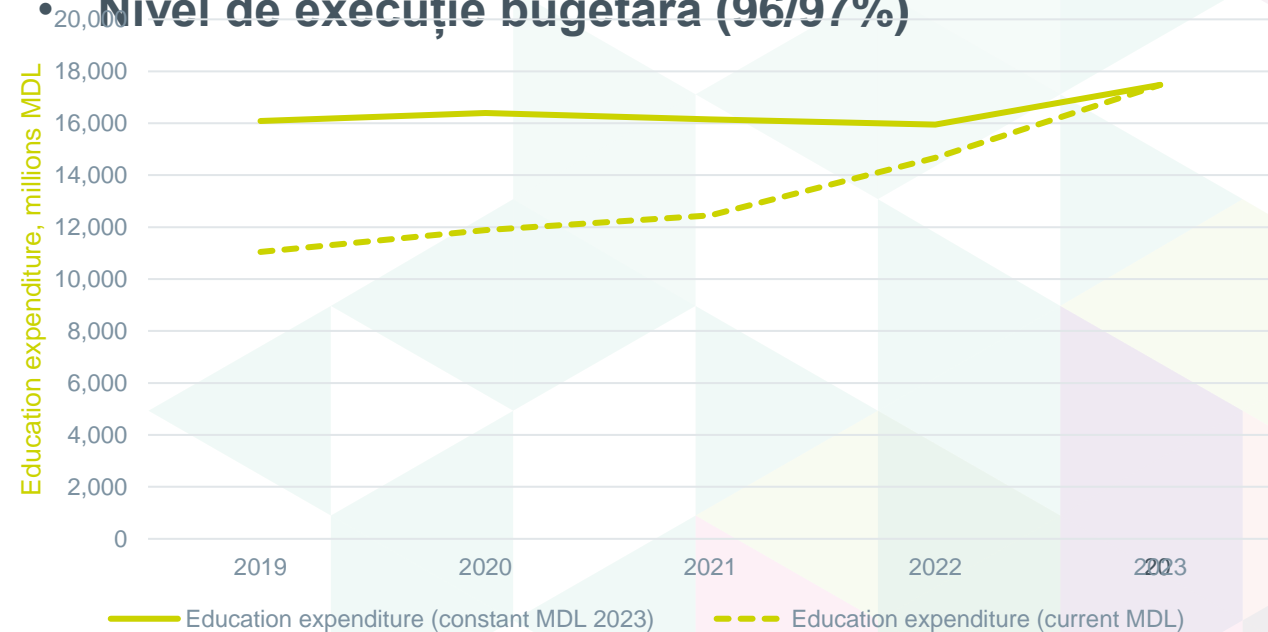
Areas for recommendations

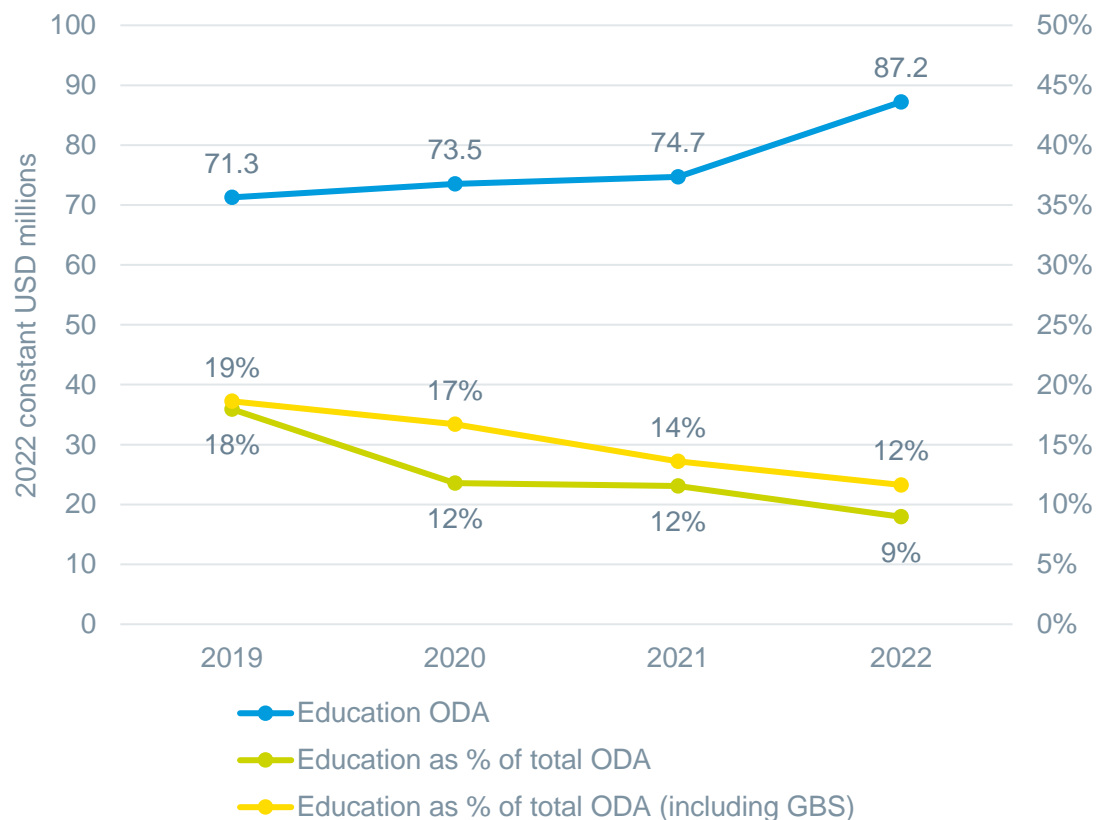
Analiza financiară (mobilizarea resurselor) : Aspecte bugetare

- Reducerea priorității bugetare în învățământ
- Nivelul cheltuielilor pentru învățământ rămâne la un nivel ridicat ca și % din PIB (6.3%)
- Cheltuielile pentru învățământ au o dinamică stabilă în termeni reali (majorarea nesemnificativă în anul 2023)
- Cheltuieli recurente : 98.5%
- Nivel de execuție bugetară (96/97%)

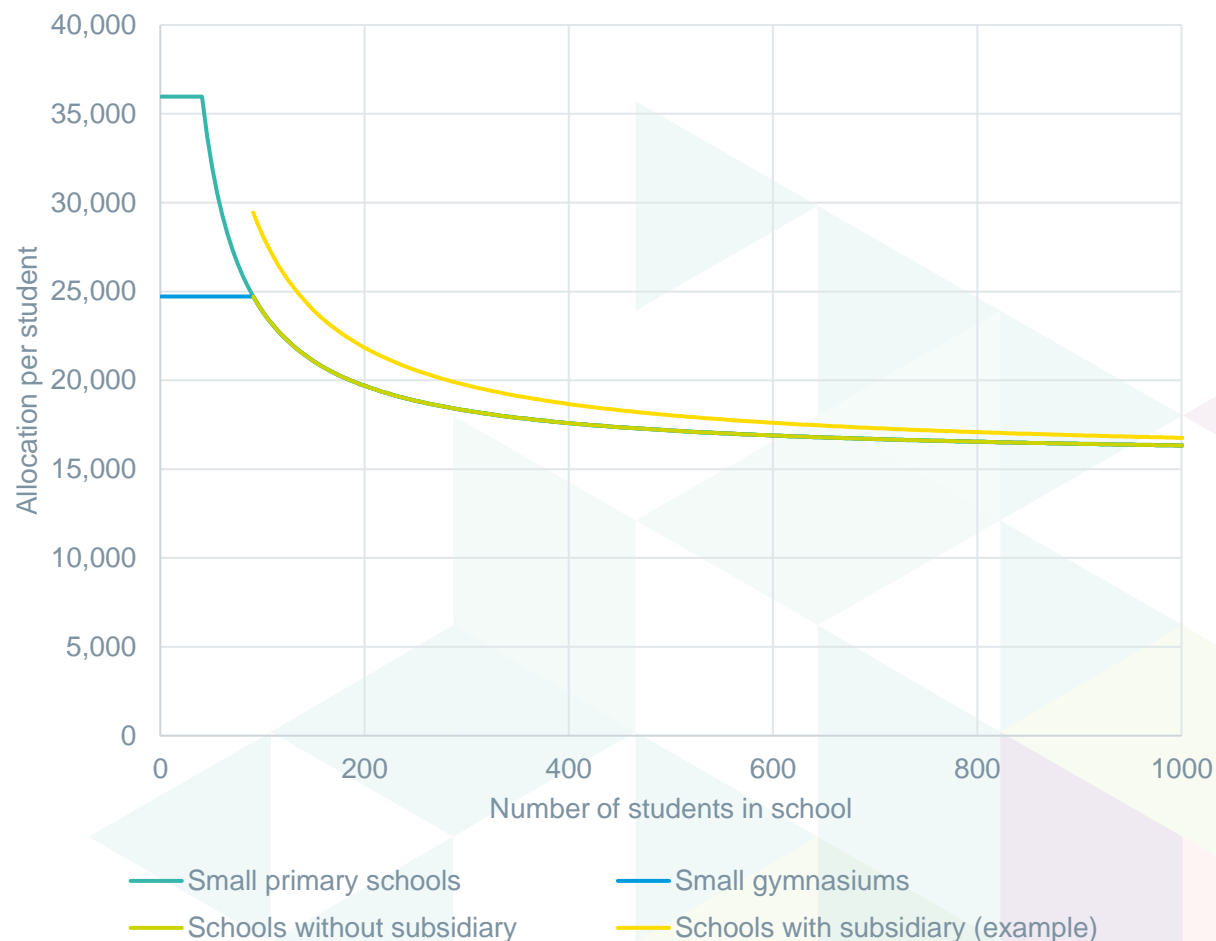
Analiza financiară (mobilizarea resurselor) : asistență donatori

- **Asistența ODA ipentru învățământ s-a majorat cu 22% în ultimii 4 ani**
- **Ponderea asistenței pentru învățământ în total fonduri alocate de către ODA s-a redus (inclusiv suport bugetar)**
- **Învățământ ODA= 10-11% din cheltuielile pubșoice pentru învățământ**
- **Majorarea ponderii din împrumuturi**

Analiza financiară (Alocarea resurselor) : distribuirea pentru școli

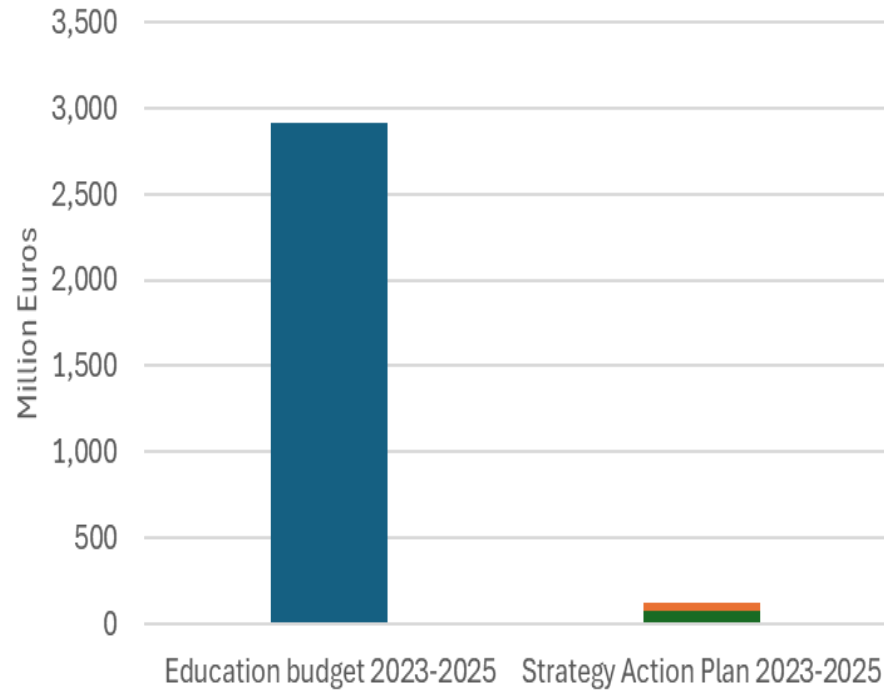
- **Formula pentru învățământul general**
 - Partea variabilă per student
 - Partea fixă per instituție
- Alocarea nivelului redus **PTR in școli mici**, crează dificultăți aferente cheltuielilor curente salarii
- Școlile mari cu filiale primesc extrafonduri (diverse probleme cu privire la edificii)
- Quantumul per student și instituții s-au redus în (termeni reali) in 2022 (în 2023 mai mic decât în 2020)

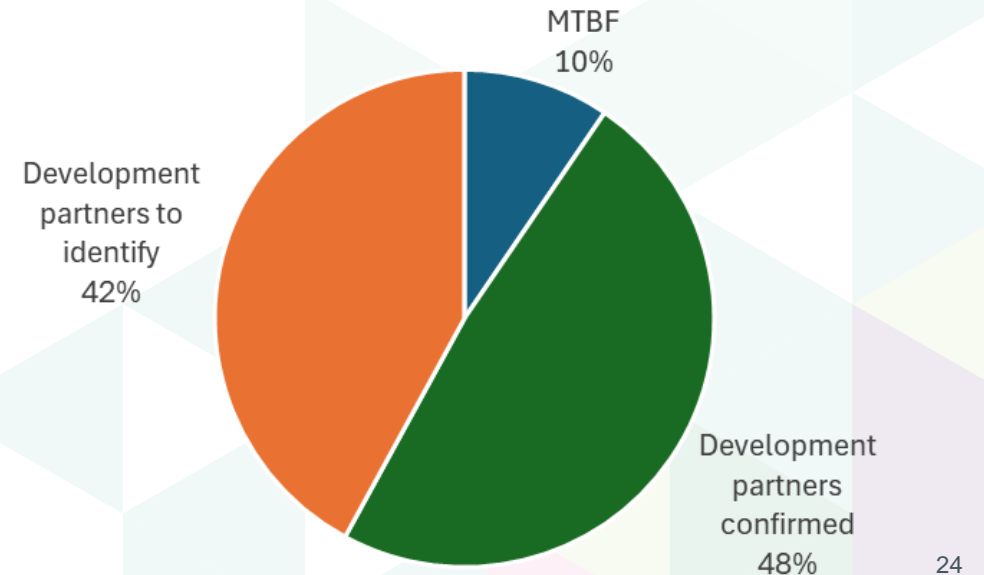
Analiza financiară (Alocarea resurselor) : Resurse alocate pentru studenți și profesori

- **Politica agilă și adaptivă privind alocarea resurselor :**
- Măsuri de sprijin financiar
- Stimulente financiare pentru profesori și noi angajați
- Burse de merit (categoria 1, 2 și 3) și burse sociale (categoria 4) pentru studenții din învățământul superior și VET
- 1000 lei pe lună pentru fiecare familie a cărui copil se transferă într-o instituție de învățământ mai mare
- **Necesitatea unei analize suplimentare a eficacității, monitorizării impactului și a eficienței** (și revizuirea metodei ed alocare și a principiilor de transparență)

Analiza financiară : costuri și finanțare a strategiei educație

- **Costurile** Planul de acțiuni 2023-2025 a Strategiei educație
- Marginal în comparație cu bugetul național pe învățământ
- Finanțare preponderent de către partenerii de dezvoltare
- În procesul elaborării au fost identificate doar jumătate din contribuțiile externe

Introducere și Context

Constatări :

Analiza inegalităților

Analiza finanțării

Analiza guvernantei

Domenii pentru recomandări

Analiza guvernancei: Responsabilități și responsabilitate

- **Subsidiaritate orizontală și verticală::**

Model combinat de descentralizare / deconcentrare: o provocare critică pentru o subsidiaritate eficientă

Poziția dificilă/împuternicirea Direcțiilor Generale Educație

Lipsa autonomiei școlare în ciuda reformei financiare

Varietate de structuri instituționale în cadrul MEC>>

Reforma Re-start luată în mod pozitiv în considerare

- **Cadru de raportare și responsabilitate**

- Încă slab sau lipsește de la nivel regional la nivel național
- Circulația informațiilor de la nivel național la nivel regional/local
- Lacune de date>>
- Întârzieri și blocaje în soluționarea problemelor

Analiza guvernantei : Construirea viziunii naționale și rolul donatorilor

- **Viziune strategică și leadership:**

- Leadership puternic: prioritate bugetară pentru sector, costificarea Strategiei Educației 2030
- Documente de planificare strategică, legi și acte normative
- „Abordare bazată pe provocări” pragmatică, dar strategie/planuri de coordonare dificile și blocaje de implementare

- **Cadru socio-cultural:**

- Viziune pentru educația timpurie/educație și **îngrijire**: *instruire concentrată, intrare târzie*
- Atitudine culturală relaționată de instruire și disciplină: siguranță la școală, violență domestică etc.
- Importanța activităților extrașcolare „Factorul uman”: avantaje și limitări

- **Donatori și partenerin de dezvoltare**

- **Grupului Local de Țară în domeniul Educației (LEG)** : platformă de coordonare promițătoare, în principal pentru schimbul de informații
- Încă subutilizat pentru identificarea de sinergie și parteneriate operaționale
- Consultații colective limitate sub conducerea MEC (axate în special pe aspectul politic și mai puțin tehnic)

> riscuri de costuri mari de tranzacție pentru partenerii naționali, descurajarea capacității, intervenții

Analiza guvernantei : Utilizarea datelor pentru elaborarea politicilor

- **Colectarea datelor :**

- Inconsecvența datelor
- Responsabilitatea primară a școlii – nevoia de consolidare a capacităților

- **Analiza datelor:**

- Publice versus acces limitat la EMIS
- Statistica MEC, DE și altor actori

- **Utilizarea datelor**

- Lipsa de interoperabilitate SIME/BNS sau de integrare SIME/SIMIS

Transparență

- Risk: Varietate de intervenții de suport EMIS, instituție nouă = bază de date noi ...

- **(Public) Lacune de date pentru analiza rafinată a inegalității**

- **Date cuprinzătoare la nivel de școală despre profesori**

- După specialitate și disciplina predată (ponderea profesorilor care predau în afara specialității)
- După nivel de educație (pe școală --> disponibil agregat în rapoartele BNS, dar datele incomplete în SIME)
- După grad/calificare
- Predare simultană
- Raportul dintre elevi și profesori pentru primar (nu primar+secundar)

- **(Public) Lacune de date pentru o analiză rafinată a analizei financiare**

- Repartizarea bugetului pe nivele de educație
- Evidența transferurilor către școli (după formulă, parte a educației incluzive și rezerva APL)
- Salariile profesorilor în raport cu clasele etc.

Analiza guvernantei: Capacitatea instituțională

- **Paradoxul “factorului uman”** :
- Angajament interpersonal și suport
- Implicarea scăzută a comunității

- **Paradoxul decalajului de competențe:**
- Personal (in număr și profil) a DE
- Mandat

Lacune de date pentru o analiză rafinată a guvernantei:

Revizuirea funcțională a MEC și a agențiilor de implementare, inclusiv cu număr de personal și profil

- *Hartă organizațională/revizuire funcțională a departamentelor educație*

Introducere și Context

Constatări :

Analiza inegalităților

Analiza finanțării

Analiza guvernantei

Domenii pentru recomandări

Arii de recomandări

1. Școli

2. Cadre didactice

3. Vulnerabilitate și incluziune

4. Management financiar

5. Reforme de guvernanță

6. Managementul datelor

1. Școli

Recomandări, Domeniul 1 : Școli

Reforme școlare, școli model și consolidarea rețelei

1.1 Acces echitabil la școlile model:

- **Sisteme de transport** fiabile
- Importanța activităților **extrașcolare**: trebuie luate în considerație în schema de transportare

1.2 Îmbunătățirea mediului de învățare:

- * colaborarea inter-ministerială pentru asigurarea acoperirii digitale
- * evaluarea impactului școlilor asupra mediului (inclusiv utilizarea inovatoare a clădirilor multiple)

1.3 Consolidarea rețelei școlare

- **Necesitatea unor cercetări ulterioare sau analize continue**
 - *Analiza holistică a școlilor mici, pre and post noua formulă de finanțare*
- **Necesitatea pentru dezvoltarea capacității instituționale**

2. Cadre didactice

Recomandări Domeniul 2 : Cadre didactice

Recrutarea, dezvoltarea și
motivarea cadrelor didactice

2.1 Atractivitate, recrutare și retenție

- Explorarea posibilității de a regionaliza recrutările și de a oferi scheme de mobilitate
- Monitorizarea introducerii noilor scheme-pilot și organizarea unei evaluări comune cu sindicatele profesorilor

2.2 Dezvoltarea și motivarea

➤ ***Necesitatea pentru cercetare ulterioară sau analiză continuă***

Studiu ad-hoc privind cadrele didactice: salarii, repartizare teritorială pe categorii, predare multidisciplinară și multigrade.....

➤ ***Necesitatea dezvoltării capacității instituționale***

Digitalizarea profesorilor

INEL

SIME baza de date a profesorilor

Recomendări Domeniul 3 : Vulnerabilitate și Incluziune

3. Vulnerabilitate și incluziune

3.1 Concept și armonizarea datelor

3.2 Coordonarea dintre diferiți actori pentru copiii refugiați

- Stabilirea cadrelor de coordonare interministerială (MEC/MMPS), mecanisme de coordonare între țări (Ucraina) pentru îmbunătățirea gestionării cazurilor

> Armonizează definițiile datelor

3.3 Siguranța copiilor la școală și online

- Lansarea (în parteneriat cu ? : syndicate, direcțiile educație ?) a unei dezbateri naționale privind siguranța copiilor, inclusive, hărțuirea, violența (domestică), siguranța online și prioritizarea problemei siguranței copiilor ca o prioritate a MEC.

3.4 Incluziunea și măsuri de integrare

- Consolidarea programelor de sprijin pentru copiii cu CES.
- Verificarea studiilor internaționale privind cele mai eficiente scheme de finanțare a educației incluzive

Recomandări Domeniul 4 : Management financiar

4.1 Optimizarea strategică a bugetului

- Delegarea unei structuri/echipe din cadrul MEC în vederea analizei eficienței cheltuielilor publice

4.2 Transparență financiară

- Discuție cu MF privind creșterea transparenței aspectului de finanțare (de exemplu: informații despre școli și despre bugetul acestora).
- Îmbunătățirea responsabilității și crearea canalelor de raportare (de jos în sus), alocarea fondurilor inclusiv, introducerea datelor financiare în SIME sau asigurarea coerenței bazei de date cu MF.

➤ **Necesitatea pentru cercetări ulterioare sau analize continue :**

- *Eficiența alocăției bugetare pe nivel de educație.*
- *Evaluarea comparativă a celui mai eficient instrument financiar pentru educația incluzivă (de exemplu: fond, licitații alocate...)*

➤ **Necesitatea pentru dezvoltarea capacității instituționale :**

- *Directorii școlilor privind raportarea (și managementul financiar transparent – formarea unei culturi a datelor financiare publice)*

4. Financial management

Recomandare Domeniul 5 : Reforma guvernancei

5.1. Subsidiaritate, Descentralizare Instituțională și Re-start inspirația

5.2 Colaborare și coordonare interinstituțională

- Instituirea mecanismelor de coordonare regulate cu MMPS, MF
- Consolidarea rolului de conducere al MEC asupra LEG prin ședințe tematice regulate

5.3 Procese de consultare și campanii de comunicare

* Fortificarea implicării actorilor nestatali de la începutul proiectării reformei

➤ **Necesitatea unor cercetări adiționale sau analize continue:**

-Cartografierea și evaluarea proceselor curente de consultare

➤ **Necesitatea dezvoltării capacității instituționale**

5. Reforma guvernancei

Recomandare Domeniul 6 : Management datelor ➤ Necesitatea unor cercetări suplimentare sau analize continue:

6.1 Colectare și analiză îmbunătățită a datelor, inclusiv prin SIME

- Colectare
- Transparență : public SIME
- Utilizare

6.2 Utilizarea datelor în elaborarea politicilor

- * Realizarea unor analize sectoriale comune

6.3 Campanii de comunicare bazate pe dovezi

- abilitățile digitale ale directorilor de școli pentru introducerea datelor
- Cartografierea critică a modulelor EMIS și a lacunelor competențelor digitale a directorilor de școli

➤ Necesitatea pentru dezvoltarea instituțională :

- Instruirea directorilor de școli sau a personalului delegat pentru introducerea datelor privind noul EMIS

6. Managementul datelor

RED Pașii următori:

1. Finalizarea raportului– până Februarie 2025

- ✓ integrarea feedbackului și verificarea datelor finale din constatări
- ✓ procesarea sugestiilor pentru recomandări (abordare de co-creare)
- ✓ notă pentru factorii de decizie (rezumat)
- ✓ Editarea și traducerea în limba română

2.Partajarea raportului final

- ✓ Partajarea cu DGNEAR and EUD and MEC
- ✓ Diseminarea electronică cu toți actorii interesați
- ✓ Contribuții tematică sau generale pentru discuțiile/reflecțiile la solicitare (e.g.Săptămâna educației, April 2025? Ministerul Finanțelor?)
- ✓ Discuție cu privire la o posibilitate de asistență din partea grupului LEG
- ✓ Orice altă platformă/ședință relevantă

THANK YOU ! ...and THANKS TO:

Olga TRETIACOV, SER National coordinator at MER

Giuseppe PAGLIONE, Education policy officer at EU Delegation to Moldova

All consulted stakeholders

THE EXPERT TEAM

Angela Cara (national lead expert), Eugenia Busmachiu (finance), Aram Avagyan, Luc Gacougnolle, Stefano Lasagni and Mirela Gavoci (data), Teuta Toth (desk research and overall support)

Feel free to **send comments /suggestions** to marie.dorleans@etf.Europa.eu, vita.Glushko.ext@etf.Europa.eu